

[เรื่ อ ง จ า ก ป ก]

ฟาริส อาห์หมัด นัวร์ เขียน

Senior Fellow มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร ประเทศไทยสิงคโปร์

พุทธพล มงคลวรวรรณ แปล

ภาควิชาประวัติศาสตร์และศิลปะ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

วันอดีตใน ยอกยาการ์ตา

เป็นเวลานานมากแล้ว อาจจะมากกว่ายี่สิบปี ด้วยซ้ำที่ผมเคยสนุกกับการฉลองตรุษอิติลฟีตรี แต่ตลอดช่วงสิบปีที่ผ่านมาวันอดีตของผมค่อนข้างเป็นเรื่องที่โหดร้าย ดังที่ผมได้สะท้อนสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับชาวมุสลิมที่ต่างๆ ทั่วโลก

เป็นเรื่องน่าเศร้า ที่ความพยายามทั้งหมดของนักวิชาการมุสลิมหัวก้าวหน้า นักกิจกรรม และผู้นำชาวมุสลิมในการปรับภาพลักษณ์ของอิสลามและชาวมุสลิมกลับถูกทำลายลงหลังเหตุการณ์ 11 กันยายน 2001 ระหว่างที่ผมพำนักอยู่ที่ยุโรป รอมฏอนมักเป็นช่วงเวลาทดสอบที่นักวิชาการ - นักกิจกรรมอย่างผมมักถูกลากให้ไปถกเถียงบนเวทีสาธารณะในประเด็นเกี่ยวกับอิสลามเป็น “ภัยคุกคาม” อัตลักษณ์ของยุโรปได้อย่างไร (ขณะที่ในเมืองหลวงต่างๆ ของยุโรป ตะวันตกที่ตกเป็นเมืองขึ้นของร้านแม็กโดนัลด์ และเคเอฟซีกลับถูกมองว่าเป็นเรื่องปกติ รวากับว่าไก่อุดจากรัฐเคนตักกีเป็นของยุโรปเช่นเดียวกับควัวซองต์ ไส้กรอก หรือพีชแอนด์ชิพ)

หลังจากยี่สิบเอ็ดปีในการใช้ชีวิตในยุโรปและเฝ้าดูกระแสवादจัดที่ค่อยๆ มีอิทธิพลทางการเมืองในประเทศอย่างฮอลันดา ออสเตรเลีย และเยอรมนี ทำให้

ผมเห็นความแตกต่างอย่างใหญ่หลวงเมื่อผมกลับมายังเอเชียและโดยเฉพาะในชวา ซึ่งเป็นบ้านเกิดของบรรพบุรุษของผม สองเดือนที่ผ่านมา ถึงแม้ว่า จะต้องตรากตรำกับการเดินทางไปทั่วชวาเพื่อเก็บข้อมูลทำงานวิจัย ซึ่งในท้ายที่สุดแปดสัปดาห์สำหรับการเดินทางแบบ non-stop และการลงพื้นที่พบกับความเหนื่อย เหม็น และสกปรก แต่ก็พอใจเมื่อได้กลับไปพักที่หยอกยการ์ตาบ้านเกิดอุปโลกของผม ทันช่วงเวลาที่ takbir ได้ประกาศว่าสิ้นสุดเดือนรอมฎอนและเริ่มต้นของวันอีด

สิ่งที่ตามมาสามารถอธิบายเป็นภาพที่น่าประทับใจตั้งแต่เริ่มต้นภายในชั่วโมง maghrib azan ท้องถนนแห่งหยอกยการ์ตาซึ่งเป็นเมืองมหาวิทยาลัยก็เต็มแน่นไปด้วยรถมอเตอร์ไซด์และผู้คน หม่อมสาวจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ในหยอกยการ์ตาเปลี่ยนภูมิทัศน์ของเมืองให้กลายเป็นจลาจลแห่งสีสัน ขบวนพาเหรดก็เกิดขึ้นมาเองโดยไม่มีการจัดตั้ง วงดนตรีของละแวกบ้านและโรงเรียนบรรเลงเพลงตามตรอกซอกและท้องถนน พลุดอกไม้ไฟถูกจุดขึ้นเต็มท้องฟ้าแต่มีระบายน้สีสันทันแก่ทุกบ้านเรือน บรรยากาศสนุกสนานและตื่นเต้นและในจัตุรัสกลางเมืองมีคอนเสิร์ตที่นักดนตรีร็อกและครูสอนศาสนาต่างถือไมโครโฟนร้องเพลงแห่งพระเจ้าและความรักพระเจ้า และความรักนี้เป็นอิสลามที่พบได้ยากจากในหนังสือสากลที่ดูเหมือนจะหมกมุ่นอยู่กับภาพของอิสลามที่เป็นศาสนาแห่งความเกลียดชังและความรุนแรง

สำหรับคนนอก รวมถึงชาวมาเลเซียที่ตรงข้ามที่มักไม่ค่อยรู้เรื่องราวเกี่ยวกับเพื่อนบ้านของตนนัก นี่เป็นการเผยให้เห็นว่ารอมฎอนและอีดสามารถเฉลิมฉลองด้วยความรื่นเริงสนุกสนานได้อย่างไร? อิสลามจริงๆ แล้วมีสีสันและมีความสุขอย่างนี้ได้จริงหรือ?

ผมอยู่ที่นั่นแล้วเฝ้าดูเด็กๆ นักร้องวิ่งถือโคมและหัวสิงโตและมังกร ไซ้แล้ว หัวสิงโตและมังกรที่ไซ้ชนิดนั้นแหละที่เพื่อนบ้านอย่างมาเลเซียและสิงคโปร์ให้ความหมายในทันทีว่านั่นเป็นของคนจีนและไม่ใช่มุสลิม แต่ที่นี้เด็กมุสลิมนักร้องเล่นอย่างมีความสุข

เด็ก ๆ หัวเราะอย่างสนุกสนาน ยิ้มให้กับหัวสิงโตและมังกรโดยไม่ได้นึกแม้แต่เสี้ยววินาทีว่ามันเป็นสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมต่างดาว แท้จริงแล้ววัฒนธรรมจีนเป็นวัฒนธรรมต่างดาวหรือ? ไม่ใช่ชาวจีนหรือหรือที่อยู่ในอินโดนีเซียมาครึ่งสหัสวรรษแล้ว? ท้ายที่สุดเราต้องยกเครดิตให้กับอับดุลเราะห์มาน วาหิด (กัสตูร์) ประธานนาร์ดาตุล อุลามะ (Nahdatul Ulama) ซึ่งเขาจะเป็นที่จดจำว่าเป็นประธานาธิบดีอินโดนีเซียผู้ตัดปากกาลงนามประกาศให้ชาวจีนในอินโดนีเซียเป็นพลเมืองโดยธรรมชาติและเป็นปรีบูมี (pribumi) ผู้คนจะจดจำคุณูปการที่เขามีต่อประวัติศาสตร์การเมืองและวัฒนธรรมของอินโดนีเซีย สิ่งนี้จะเกิดขึ้นได้ถ้าคุณมีผู้นำมุสลิมที่ก้าวหน้า เปิดกว้างและเป็นพหุนิยม

โบสถ์คริสต์ในหยอกยการ์ตาประดับไฟและพลเมืองแห่งหยอกยการ์ตาทุกชุมชนความเชื่อศาสนา เข้าร่วมเฉลิมฉลองวันอีดร่วมกัน ประหนึ่งครอบครัวเดียวกัน (keluarga besar) ที่อยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน รักและเจ็บปวดร่วมกัน อัตลักษณ์ร่วมกันของชาวยหยอกยการ์ตาเข้มแข็งพอๆ กับเพื่อนบ้านอย่างเมืองสุรการ์ตาที่ผมไปอยู่ในฐานะศาสตราจารย์รับเชิญที่มหาวิทยาลัยมุฮัมหมัดดิยาห์แห่งโซโล (Muhamadiyah University Solo) ซึ่งทั้งสองเมืองเราจะเห็นว่าชาวอินโดนีเซียสามารถจัดการสร้างอัตลักษณ์ร่วมกันและสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน บนพื้นฐานของความเป็นพลเมืองอินโดนีเซีย ที่เชื้อชาติและชาติพันธุ์ไม่ใช่ประเด็นสำคัญ สิ่งนี้เราต้องยกเครดิตให้กับมิตร-สหาย นักกิจกรรม และนักวิชาการในหยอกยการ์ตาและโซโลที่ได้สร้างเครือข่ายแนวร่วมกลุ่มชาวมุสลิม คริสเตียน ฮินดู และพุทธ ในการเคลื่อนไหวต่อสู้กับเผด็จการฟาสซิสต์ เชื้อชาตินิยม ชุมชนนิยมและการกีดกันทางศาสนาในทุกรูปแบบที่จะก้าวสู่อำนาจทางการเมือง สื่อสารมวลชนหรือแม้กระทั่งในวงวิชาการ เพื่อนๆ ของผมเหล่านี้ทุกคนล้วนมีจิตใจวิระอาหาญ ทำงานหนักแม้จะได้รับคำตอบแทนอันน้อยนิดในฐานะนักวิชาการและและนักกิจกรรม

ทั้งหมดนี้ก็เพื่ออุทิศแต่ความรักในความรู้และความหวังที่จะทำให้ขบวนการปฏิรูป (the reformasi movement) ในอินโดนีเซียไปถึงจุดมุ่งหมายที่จะสร้างประเทศให้เป็นอิสระ ยุติธรรม และเสมอภาคสำหรับทุกคน

ท่ามกลางอิสลามและการเคลื่อนไหวที่สัมพันธ์กันอย่างนี้เป็นเหตุผลที่ทำให้วัฒนธรรมอิสลามอย่างที่เราเห็นในยอกยาและโซโล แทนที่จะเกิดกระแสชาวจิตแบบที่อื่นๆ กลับยังคงเป็นอิสลามที่เปิดกว้าง เป็นพหุนิยมและเป็นประชาธิปไตย ปัญญาชนมุสลิมหัวก้าวหน้าในอินโดนีเซียตระหนักดีว่าสิ่งเหล่านี้จะต้องไม่เป็นเพียงสโลแกนที่ไร้แก่นสารหรือเป็นเพียงแบบแผนที่ไร้สาระ หากจำเป็นต้องผลักดันให้เกิดการปฏิบัติจริงด้วย เพราะคุณไม่อาจเรียกตนเองว่าเป็นมุสลิมได้หากคุณนิ่งเฉยและยืนดูการเรืองอำนาจของพวกเขาฟาสซิสต์เชื้อชาตินิยมโดยไม่ทำอะไร ซึ่งก็ไม่ได้ต่างกับมุสลิมที่ยังทนยืนนิ่งเฉยเมื่อเห็นเด็กถูกลวนลามและข่มขืนโดยเราไม่ได้ทำอะไร

ผลของความพยายามดังกล่าวทำให้อิสลามในอินโดนีเซียยังคงอยู่มีชีวิตชีวาและมีพลวัต ซึ่งได้แสดงออกในคืนสุดท้ายที่ผมได้มีโอกาสเฝ้าดูเมืองแห่งนี้เฉลิมฉลองวันอิติฮาดในแบบที่ไม่เหมือนใครบนโลกใบนี้ เสียงหัวเราะ ความสนุกสนาน ความสุขและบรรยากาศแห่งการเฉลิมฉลองเป็นสิ่งที่แจ่มชัดและสามารถซึมซับได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่มุสลิมในหลายๆ ส่วนของโลกได้สูญหายหรือหลงลืมไปแล้ว ด้วยเหตุผลนี้เหตุผลเดียวที่เราควรใช้เวลาไตร่ตรองทบทวนเส้นทางสายอื่นที่ไม่ได้นำไปสู่พัฒนาการของอิสลามแบบนักเคลื่อนไหวที่ก้าวหน้าและเป็นประชาธิปไตยในส่วนอื่นๆ ของโลก

สำหรับตอนนี้ แม้ว่าช่วงเวลาแห่งความสุขและได้พักผ่อนแม้เพียงไม่กี่วันก่อนที่จะต้องกลับไปทำงานหนักที่มหาวิทยาลัยได้ผ่านพ้นไปแล้ว แต่ผมต้องขอขอบคุณยอกยาคาร์ตาและสุรการ์ตาสำหรับการพาผมสู่เงาของอดีตและช่วยผมตามหาวันอดีตที่ผมทำหายไปนานเป็นเวลาหลายปี (๕)